

Verslag slotavond seizoen 2017-2018 op 23 mei 2018

Presentatie en optreden stipendiaten 2018, ontvangst IVC-Wagnerprijswinnares Eunkyong Lim, en laudatio en oorkonde-uitreiking aan de ereleden Eva-Maria Westbroek en Frank van Aken
door Pieter van den Hout

De voorzitter heet de aanwezigen van harte welkom. Hij wijst op de traditie dat het genootschap ieder jaar eind mei of begin juni het seizoen afsluit. Financieel loopt het jaar natuurlijk volgens het kalenderjaar, maar artistiek gesproken loopt het van september tot augustus of van augustus tot juli. Dat hangt er natuurlijk vanaf hoe je naar het operafestival in Bayreuth kijkt, of je dat als het einde of het begin van het seizoen beschouwt. Voor het genootschap is de afsluiting van het seizoen altijd de

Stipendium diploma voor Eunkyong Lim

stipendiatenavond. Het genootschap zendt ieder jaar drie jonge musici of zangers of andere mensen op het gebied van het theater naar Bayreuth als stipendiaat. Wij doen dit omdat wij het belangrijk vinden dat getalenteerde zangers of musici nader in contact komen met het Wagnergebeuren, en Bayreuth is daarvoor natuurlijk het Walhalla. Dit jaar geven wij ook weer drie mensen de kans om naar Bayreuth te gaan: Jeannette van Schaik, een sopraan die er vanavond helaas niet kan zijn. De voorzitter wijst erop dat zij momenteel in een concertante uitvoering van Benjamin Britten's *The Turn of the Screw* meezingt in Den Haag en Amsterdam. Overigens zingen daar ook twee oud-stipendiaten in mee, Charlotte Janssen en Leonie van Rheden. Jeannette van Schaik wordt vervangen door oud-stipendiaat Florieke Beelen, die eerder prachtig werk leverde in

Werther bij Opera Zuid. Wij zijn dan ook blij dat zij vanavond bij ons is. Wij zijn ook zeer verheugd dat Eunkyong Lim er is, de winnares van de Wagnerprijs op het Internationaal Vocalisten Concours 2017. Zij zal onder andere de Waltrautepartij uit *Götterdämmerung* voor ons zingen, voor haar een première. Naar aanleiding van de prijs krijgt zij lessen van grote mensen in Duitsland, waaronder Christa Mayer. Voor onze keuze haar de prijs toe te kennen, kregen wij complimenten uit Duitsland voor het bijzondere werk dat wij als WGN en IVC gedaan hebben.

Overigens heeft de voorzitter ook een treurige mededeling: dirigent Karel Deseure kan er niet zijn. Hij zou een muzikale analyse geven van het Vorspiel tot *Lohengrin* en de 'Gralserszählung', maar kan door ernstige familieomstandigheden niet komen. Het is niet gelukt om voor dit onderdeel een vervanger te vinden, waardoor het programma voor de pauze iets korter is dan aangekondigd. Dat heeft echter tot gevolg dat we meer ruimte hebben voor het programma na de pauze, waarvoor de tijd aanvankelijk krap was.

De voorzitter kijkt terug hoe het afgelopen jaar de activiteiten zijn verlopen: enerzijds is dit jaar ongelooflijk goed geweest, anderzijds is er door de grote variëteit in activiteiten sprake van flinke verschillen in belangstelling hiervoor van de leden. Er zijn activiteiten die goed lopen en er zijn er die minder gaan. Een vervelend aspect is dat de belangstelling voor busreizen naar muziektheaters in de regio terugloopt. Dat is overigens niet alleen zo bij onze

Florieke en Eunkyong

busreizen, maar ook bij die van de Vrienden van De Nationale Opera. Aanvankelijk hadden wij afgesproken dat we samen gingen, zij en wij ieder een halve bus, maar daar heeft de leiding van de Nationale Opera een stokje voor gestoken. Zij wil niet meewerken aan activiteiten voor niet-eigen Vrienden. Op zichzelf is dat natuurlijk heel vervelend, want wij hebben met hen een goede relatie. Door al onze activiteiten hebben wij als vereniging ook te maken met een toename van de kosten. Op de volgende algemene ledenvergadering zal gesproken moeten worden over hoe dat kan worden opgelost. Een avond als deze is voor ons peperduur, maar we willen met het organiseren van deze muziekavonden absoluut doorgaan. Zij zijn een verrijking van wat we gewoonlijk al doen.

Tot slot wil ik mijn dank zeggen aan die mensen die gereageerd hebben op het verzoek om een financiële bijdrage van de Richard Wagner Stichting Nederland. Daarmee dragen zij bij aan de mogelijkheid om een prijs uit te reiken op het IVC en aan de uitzending naar Bayreuth van onze stipendiaten. Het genootschap krijgt daardoor meer financiële ruimte voor zijn activiteiten. Maar laten we nu gaan luisteren naar onze eerste zangeres van vanavond.

De aanwezigen genieten van mezzosopraan Florieke Beelen in *Lieder eines fahrenden Gesellen*, en daarna zingt zij een uitsmijter, van Richard Strauss uit *Ariadne auf Naxos* de componistenaria 'Sein wir wieder gut'. In Mahler voelt Florieke de sfeer van de liederen heel goed aan, prachtig hoe zij op bepaalde momenten in sterkte afneemt, wat geeft dat een muzikale intensiteit. In Strauss maakt zij volume, zoals het hoort in deze aria, maar misschien is het voor de kleine zaal waarin wij bij elkaar zijn wel wat veel. Vervolgens zingt mezzosopraan Eunkyong Lim uit *Das Rheingold* Erda's waarschuwing aan Wotan, uit de eerste akte *Götterdämmerung* Waltrautes smeekbede aan Brünnhilde

V.l.n.r. Frank, Eunkyong, Leo en Eva-Maria

en tot slot uit de Wesendonck-Lieder het laatste lied *Träume*. Hoe mooi zingt zij in de hoogte en vooral hoeveel intensiteit heeft zij in de laagte. Wat heeft die stem een kracht, dat belooft wat voor onze toekomst als Wagnerliefhebbers! De beide zangeressen worden begeleid door Peter Nilsson, door wiens pianospel zij optimaal tot hun recht komen. Peter Nilsson speelt enerzijds uiterst transparant, behalve de hoofdmelodie zijn ook de thema's in de onderstemmen goed te volgen. Anderzijds heeft hij een uiterst warm timbre, een prachtig toucher, waarmee hij heel mooi een sfeer kan suggereren. Die sfeer die hij zo maakt, voor de zangeressen een geweldige basis om nu eens ingetogen, dan intens, dan voluit te zingen.

De voorzitter: Geweldig, elk jaar is het stipendiatenconcert een fenomeen, maar zoals we het dit jaar hebben meegemaakt...?! De voorzitter dankt de twee zangeressen en hun begeleider voor dit geweldige concert. Hij is blij dat Florieke in de gelegenheid was om te komen vanavond. Leuk om zo'n mooie Mahlercyclus in zijn geheel te horen en Strauss is natuurlijk de uitsmijter. Hij dankt Eunkyong vooral voor haar Waltraute, die wij nog niet hadden gehoord, en zegt tranen in zijn ogen te hebben gehad bij haar *Träume*. Bij zulke goede vocalisten past natuurlijk een heel goede pianist. Hij dankt pianist Peter Nilsson dat hij vanavond voor ons heeft willen spelen.

De voorzitter roept Hans Middelhuis naar voren, de 'talentscout' van het genootschap, onze adviseur. Al tien jaar spot hij mensen en draagt ze voor als stipendiaat. Het genootschap heeft nog nooit een door hem voorgedragen zanger of musicus afgewezen. In het algemeen groeien deze musici daarna als talent door. Het genootschap heeft een passend cadeau voor tien jaar trouwe dienst: voor volgend jaar twee kaarten voor Wagnervoorstellingen in Bayreuth. Tot slot voor de pauze reikt de voorzitter de certificaten uit aan de stipendiaten.

Na de pauze gaat de voorzitter in op het vervolg van de avond. Het bestuur heeft ervoor gekozen om videofragmenten te tonen ter ere van het zangersechtpaar Frank van Aken en Eva-Maria Westbroek. Als eerste een opname van Eva-Maria in het Markgräfliches Opernhaus Bayreuth van 1 mei jongstleden. Daaruit de laatste drie delen van de Wesendonck-Lieder. Daarna volgt de laudatio voor de beide zangers door dramaturg, operacriticus en literatuurdocent Paul Korenhof. Dan komt als tweede fragment een heel slechte opname, een opname van achter in de zaal, maar dat is de opname van 2 mei jongstleden: de datum waarop Frank van Aken de rol van Tannhäuser zong in het Nationaltheater Mannheim. Astrid Kessler, die de rol van Elisabeth zou zingen was er toen niet, en daar viel Eva-Maria voor in. Wij hebben daarvan een opname! In het derde fragment zingen Eva-Maria en Frank samen het duet uit de tweede akte Tannhäuser.

Nadat het publiek heeft genoten van Eva-Maria's vertolking van de laatste drie Wesendonck-Lieder houdt Paul Korenhof zijn laudatio voor het zangersechtpaar:

Beste Eva en Frank,

Met de regelmaat van de klok wordt beweerd dat Nederland geen operaland zou zijn. Iedereen die zich een beetje in de materie verdiept, kan alleen moeiteloos constateren dat degenen die dit soort uitspraken doen, niet gebukt gaan onder de druk van deskundigheid. De geschiedenis van de opera in Nederland vertelt namelijk een heel ander verhaal. In Amsterdam bestonden lange tijd diverse operagezelschappen naast elkaar, Den Haag heeft zelfs het langstlevende operagezelschap uit de hele West-Europese operageschiedenis gekend, het Théâtre Français dat bijna twee en een halve eeuw een zeer actief bestaan heeft geleid, wijlen Willem Noske vertelde mij ooit dat hij ook in de geschiedenis van plaatsen als Groningen, Leeuwarden en Maastricht op opmerkelijke opera-activiteiten was gestuit en het negentiende-eeuwse Deutsches Theater in Rotterdam stond zo sterk in zijn schoenen, dat het zelfs Richard Wagner uitnodigde om tegen een redelijk honorarium Generalmusikdirektor te worden. Dat laatste is niet doorgegaan, maar het typeert wel het klimaat in een land waar de componist en dirigent Henri Viotta zich al vroeg opwierp als voorvechter van Wagner's muziekdrama's, iets wat in het Amsterdam van 1905 leidde tot de eerste Europese opvoering van Parsifal buiten Bayreuth. Maar ook op vocaal gebied speelden Nederlanders regelmatig een opmerkelijk partijtje mee in de Wagner-wereld, zelfs in de eredivisie, en ik noem graag een paar namen om duidelijk te maken in welk illustre gezelschap jullie inmiddels verkeren.

Voorzitter Leo Cornelissen met Erelid Eva-Maria Westbroek

Legendarisch blijft het optreden van de tenor Jacques Urlus, gevierd in Bayreuth en stertenor voor het Duitse repertoire aan de Met in dezelfde periode waarin Enrico Caruso daar het Italiaanse repertoire domineerde. Niet minder befaamd was de bariton Anton van Rooy, eveneens een stersolist in Bayreuth en New York, en waarschijnlijk de grootste Wotan en Hans Sachs uit het begin van de vorige eeuw. Een andere grote vertolkster was de alt Maartje Offers - favoriete van Arturo Toscanini en voor mijn vioolleraar de mooiste Waltraute die hij ooit gehoord had. In diezelfde Götterdämmerung zong trouwens ook de bariton Cornelis Bronsgeest, die eveneens naam zou maken als directeur klassieke

muziek bij de Berlijnse radio. En een vooroorlogse zangeres die zeker ook genoemd moet worden, is de sopraan Elisabeth Ohms die relatief weinig in Nederland zong, maar die in heel Europa gevierd werd als Brünnhilde en Isolde, en in vrijwel alle andere grote sopraanrollen van Wagner. Grote populariteit bij het eigen Nederlandse publiek genoten na de oorlog twee coryfeeën van de Bayreuther Festspiele: de bas Arnold van Mill en de sopraan Gré Brouwenstijn, en ook in de decennia daarna leidde de Nederlandse Wagner-zang tot diverse memorabele momenten. Ja, en toen kwam het nieuwe millennium waarin de namen van Eva-Maria Westbroek en Frank van Aken in de annalen van Bayreuth, de Metropolitan Opera en talloze andere belangrijke theaters doordrongen als bewijs van het feit dat de Nederlandse Wagner-zang internationaal nog steeds volop meetelt. Alleen merkten wij daarvan niet zoveel als wij wel zouden willen doordat de internationale operawereld inmiddels drastisch veranderd is. Door die verandering vinden wij in de periode 2006-2018 de naam Eva-Maria Westbroek helaas maar zes keer terug op het repertoire van De Nationale Opera, een gemiddelde dus van eens in de twee seizoenen, maar Gré Brouwenstijn, die vast verbonden was aan de voormalige Nederlandse Opera, stond in het twintigjarige bestaan van dat instituut ruim honderd maal bij een productie vermeld, dus gemiddeld vijf keer per seizoen. Dat betekent dat zij hier regelmatig en in een groot aantal rollen te bewonderen was. Doordat er toen minder en veel korter gerepeteerd werd, bij reprises soms zelfs helemaal niet, kon ook Gré Brouwenstijn echter een groot deel van het jaar in het buitenland doorbrengen, maar haar Nederlandse fans hadden meestal geen flauw idee waar zij was en wat zij daar precies deed. Tegenwoordig leven wij in een andere wereld doordat radio, televisie en internet de wereld een stuk kleiner hebben gemaakt. Daarnaast zijn er nu ook cd's en dvd's met live-opnamen en natuurlijk de live-voorstellingen die wij in bioscopen kunnen meemaken.

Het 'echt erbij zijn' blijft spannender, maar tot op zekere hoogte bieden de moderne media toch ruimschoots compensatie voor wat wij helaas in het theater moeten missen. En dat is heel leuk, zekere bij speciale gelegenheden. Bijvoorbeeld als Jonas Kaufmann Siegmund het even niet ziet zitten en wij in onze huiskamers rechtstreeks vanuit New York te horen krijgen dat zijn rol als tegenspeler van Eva-Maria Westbroek zal worden overgenomen door een vermaarde Europese Wagner-tenor die toevallig in het theater aanwezig was, en - aldus Peter Gelb, directeur van de Met - "who happens to be her husband".

Beste Eva en Frank, hier in Amsterdam hebben wij jullie alleen samen gezien in Wozzeck en met alle waardering voor die opera, dat is toch niet een opera voor een leuk stukje 'samenzang'. Daarom ben ik toch jaloers op operaliefhebbers in Frankfurt, Dresden, Mannheim en andere theaters waar jullie sámen optreden in werken waarin jullie echt elkáárs tégenspelers zijn. En dan doel ik niet alleen op werken als Die Walküre, Tristan und Isolde en Tannhäuser! Dat het Wagnergenootschap jullie tot ereleden benoemt is volkomen terecht, maar ik wil daar wel even fijntjes aan toevoegen dat ik geen lid ben van dit respectabele gezelschap. Het is misschien vloeken in de kerk, maar een Tabarro of een Cavalleria rusticana met jullie beiden zou ik ook leuk vinden. Natuurlijk worden jullie hier vanavond vooral geridderd vanwege jullie betekenis voor de muziekdrama's van Richard Wagner, maar van Eva-Maria weten we allemaal dat het Italiaanse repertoire haar minstens zo lief is en het debuut van Frank bij de Reisopera als een opmerkelijk krachtige Macduff in Verdi's Macbeth is mij altijd bijgebleven. En ook in het niet-Wagneriaanse Duitse repertoire heb ik van jullie allebei schitterende vertolkingen gehoord. Keuze te over dus en ik hoop van ganser harte dat de nieuwe artistiek directeur van De Nationale Opera snel een paar heel leuke plannen voor jullie op tafel legt!

Proclamatie van het erelidmaatschap

Dan volgt het tweede fragment, waarna de voorzitter ingaat op Korenhofs laudatio: deze woorden kwamen van Paul Korenhof, een niet-lid. Wat zouden de Wagnermensen zelf dan zeggen...?! Wij zijn overigens calvinistische Wagnerianen, want in al die jaren dat wij bestaan hebben wij maar heel weinig ereleden gehad. Begin jaren '80 kreeg John Culshaw, de man die de *Ring* van Solti op plaat uitbracht, een erelidmaatschap. Verder een paar oud- bestuursleden die veel voor het genootschap betekend hebben. Daar is het toen bij gebleven. Eind jaren '90 werd Hartmut Haenchen tot erelid benoemd, ook iemand die wij natuurlijk allemaal in ons hart sluiten. Daarna is het tot 2013 een tijd stil gebleven, totdat Pierre Audi tijdens het grote Wagnercongres in 2013, ook het jaar waarin zijn *Ring* voor het laatst integraal ging, een erelidmaatschap kreeg. De voorzitter is het met Paul Korenhof eens dat er eigenlijk veel meer Nederlandse zangers zijn geweest die voor zoiets in aanmerking hadden moeten komen. Hij verbaast zich erover dat dit voor het genootschap in het verleden kennelijk onvoldoende prioriteit heeft gehad en wil kijken of daar in de toekomst wat aan gedaan kan worden. Erelid worden betekent dat je lid wordt van de club. Wij willen jullie graag af en toe zien als er iets bijzonders wordt georganiseerd. Het is goed om een band te onderhouden, wij zijn immers jullie fanclub en willen zo nu en dan van jullie kunnen genieten. Maar in de eerste plaats betekent het lidmaatschap een eerbetoon, het is een eer om een paar zangers te hebben die zo in het Wagnervak zitten. Wij zijn er ontzettend trots op dat wij jullie dit erelidmaatschap kunnen aanbieden. Daarvoor hebben wij voor ieder van jullie een oorkonde gemaakt met een gelijklopende tekst. De voorzitter leest deze tekst voor en reikt de oorkonden uit. Met de beide zangers drinken de aanwezigen een glas champagne, waarna het derde fragment wordt getoond. Na de eerste twee fragmenten en ook nu weer na het derde fragment krijgt het zangers echtpaar een warm applaus van de Wagnerianen. De voorzitter meldt tenslotte dat de avond hiermee ten einde is. Na een aantal mededelingen, onder meer over de Wagnermiddag tijdens het Internationaal Vocalisten Concours, sluit de voorzitter de avond af.